

PATOFYZIOLOGIE TĚLESNÉ ZÁTĚŽE

**- Přehled biologického působení
pravidelné pohybové aktivity**

Fyzioterapie 2012/2013

FSpS MU Brno

Pohybová aktivita

Obecně

- zvyšuje pracovní kapacitu
- zkracuje dosažení rovnovážného stavu při zátěži a zotavení po zátěži
- zvyšuje toleranci zátěžového stresu
- usnadňuje zvládnutí pocitů únavy

Metabolismus

- pozitivně změna spektra krevních tuků
- zvýšení citlivosti periférie na inzulín
- vzestup glukózové tolerance
- pokles klidové produkce inzulínu

Pohybová aktivita

Složení těla

- pokles množství tělesného tuku
- zvýšení aktivní (svalové) hmoty

Autonomní nervový systém
aktivita se přesunuje směrem k vagu

Kardiovaskulární systém

- práce srdce se stává ekonomičtější
- snižují se nároky myokardu na kyslík
- zvyšuje kontraktilita myokardu
- zvyšuje se *(zejména u mladších jedinců)* systolický objem a maximální minutový objem
- zlepšují se podmínky svalové mikrocirkulace
- zvyšuje se objem cirkulující krve *(při nezměněném hematokritu)*
- zlepšuje se ortostatická tolerance
- zlepšuje se žilní návrat

Pohybová aktivita

Kosti

- přestavba trabakul
- zvýšené ukládání minerálních solí v mezibuněčných prostorech

Šlachy a vazy

zesilují a tím se zvyšuje tahová odolnost

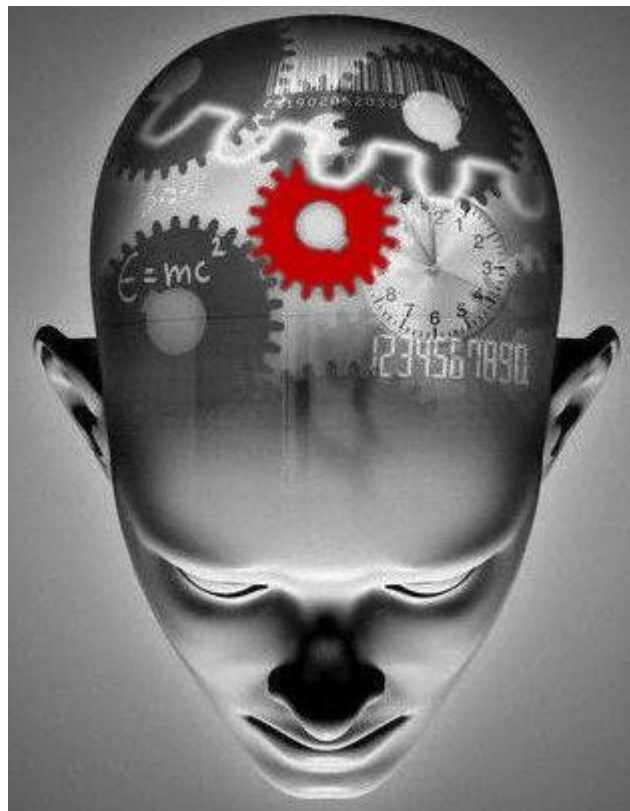
Svaly

- zvyšuje se množství kontraktilních bílkovin
- stoupá obsah iontů draslíku a enzymů (v závislosti na typu tréninku)
- v důsledku hypertrofie (méně hyperplazie) se zvyšuje svalová hmota
- zlepšuje se i nervosvalová koordinace

Pohybová aktivita

Psychika

- snižuje se psychický stres
- zlepšuje sebedůvěru
- aktivizuje postoje člověka k vlastnímu zdraví
- pozitivně ovlivňuje životní návyky a výživu

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Kojenecký věk

(od 28. dne do konce prvního roku života)

Zpočátku ovlivňuje

- zrání CNS a pohybového systému
- růst a architektonika kostí, svalů, šlach a vaziva
- rozvíjení většiny ostatních funkcí

Později

- výrazné zrychlení rozvoje kvality pohybu
- převaha krátkodobé dynamické obratnostní a rychlostní činnosti se zapojením celého organismu

Pohybová (reflexní) stimulace kojence pozitivně ovlivňuje jeho vývoj
(výjimečný a limitující význam u retardovaných jedinců)

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Batoletí věk

(1 až 3 roky)

- propojení fyzického a psychického zrání
- řada nových pohybových projevů (chůze – běh)

Dominuje hra

(rychlé střídání rychlostně vytrvalostní, silové a obratnostní činnosti)

Spontánní PA

tvořivě vybírá a spojuje pohybové činnosti

ovlivňuje celý proces růstu a harmonického vývoje

Vytvářejí se i některé základy kvality funkcí pro celý další život

např. hyperplazie myokardu

výrazně ovlivní funkční kapacitu srdce v dospělém věku

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Předškolní věk

(3 – 6 let)

Rychlý vývoj

- nervového systému (*počátky abstraktního myšlení, možnosti volby pohybových činností*)
- pohybového systému (*pružnost vaziva a neukončená osifikace = pohyb přesahující kapacitu kloubů = kloubní hypermobilita*)
- nová motorická spojení = bohatá a střídavá dynamická aktivita

POHYB= ZÁKLADNÍ POTŘEBA ZDRAVÉHO A HARMONICKÉHO VÝVOJE
Nová rizika spojená s PA (nejčastěji pád z výšky)

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Předškolní věk

Tvořivá dětská hra

rychlost, obratnost, vytrvalost a dynamická síla

záměrné omezování statických činností

(asi 50 % doby bdění by mělo být ponecháno pro spontánní aktivitu dítěte)

PA

- stimuluje růst a vývoj dítěte
- slouží už jako prevence pozdějších patologických stavů (CHNO)

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Předškolní věk

HYPERMOBILITA, HYPOMOBILITA

Nedostatek pohybu nebo nesprávný pohyb

=

- **negativní změny pohybového a oběhového systému**
- **prodloužení reakční doby při převodu podnětu ve svalové tkáni**

Nedostatek pohybu =

předpoklad patologických adaptací (maladaptací)

=

- **CHYBY V RŮSTU A VÝVOJI DÍTĚTE**
- **POŠKOZENÍ AKTIVNÍHO ZDRAVÍ**

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Školní věk

POHYBOVĚ NADANÍ JEDINCI

SPORTOVNÍ TRÉNINK

rozvíjet všechny jejich vlastnosti

speciální výcvik < 50 % času věnovaného tréninku

PŘEDČASNÝ SPECIÁLNÍ TRÉNINK

=

- narušení harmonického vývoje dítěte
- jednostranné přetížení pohybového systému
- svalové dysbalance
- mikrotrauma

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Školní věk

INTENZIVNÍ SPORTOVNÍ TRÉNINK může (ale nemusí!)
(v důsledku oslabení imunitního systému a přetěžování)

zvýšení nemocnosti

POHYBOVĚ PRŮMĚRNÉ DĚTI s průměrnými motorickými schopnostmi

=

ADEKVÁTNÍ PA

1 hodina/den intenzivní cvičení

- školní TV
- spontánní PA rozvíjející zejména všechny pohybové schopnosti

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Školní věk

DĚTI OSLABENÉ některým chronickým interním onemocněním
(*diabetes mellitus 1. typu, chronické zánětlivé onemocnění ledvin, atd.*)

často jen dočasné omezení PA

Získat pohybové návyky

=

zařadit do zdravotní školní výchovy

Jedinci s postiženým hybným systémem

- rehabilitace
- cvičení umožňující kompenzovat jejich hendikep

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Školní věk

ZDRAVÉ, ALE NEOBRATNÉ DĚTI

Většinou nadváha nebo obezita

=

horší známky ze školní tělesné výchovy

??? vůči pohybu často cítí odpor ???

POVZBUZENÍ A MOTIVACE

V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ BY NEMĚLY BÝT OSVOBOZOVÁNY OD TĚLESNÉ VÝCHOVY

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Dorostový věk

RYCHLÝ ↑TRÉNOVANOSTI (zejména svalové síly)

**často závodní sportovní činnost
někdy vrchol tělesné síly a schopnosti podávat maximální výkon
(zejména v krátkých intenzivních zátěžích)**

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Věk dospělosti

↓ příležitost a chuť k pravidelné PA

MOTIVACE:

**U mladších dospělých (spíše mužů) často soutěživost a sociální kontakt
u mladších žen často snaha udržet si optimální konstituci**

Věk 40 – 65 let

převažují zdravotně preventivní důvody

**Pokud nepředchází dlouholetý a systematický trénink
sportovní soutěživost spíše negativní konsekvence
závodění ze zdravotního hlediska není většinou žádoucí**

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Věk dospělosti

Pro udržení nebo obnovení

- tělesné zdatnosti
- výkonnosti oběhového ústrojí
- muskuloskeletálních funkcí

nutná

dlouhodobá kontinuita přiměřené a adekvátní PA
(**CELOŽIVOTNÍ ADHERENCE**)

Několik týdnů tělesné inaktivity

=

↓ téměř všech fyziologických ukazatelů tělesné zdatnosti
(viz kapitola *desadaptace*)

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Věk dospělosti

Základem a) **VYTRVALOSTNÍ DYNAMICKÁ svalová aktivita**

CYKlickÉHO CHARAKTERU

se zapojením co největší svalové hmoty, např.

- rychlá chůze
- severská chůze
- jogging
- běh
- plavání
- pohyb na běžeckých lyžích
- jízda na kole
- aerobik a další formy společného cvičení s hudbou i bez ní
- veslování
- atd.
- atd.

+ b) ODPOROVÉ (SILOVÉ) CVIČENÍ

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Věk dospělosti

b) **ODPOROVÉ (SILOVÉ) CVIČENÍ**

+ c) **ACYKlickÉ PA** (zejména sportovní hry)
(*potřeba ↑ soutěživé motivace*)

+

d) racionální **ROZCVIČENÍ** (*kombinace dynamického cvičení nízké intenzity a statického protahování zkrácených svalových skupin*)

+

e) **ZÁVĚREČNÉ PROTAŽENÍ A RELAXACE** pohybového systému

Po delším období hypokineze
nižší intenzita zatížení a kratší trváním
(tzv. **STARTOVACÍ PROGRAM**)

Postupné zvyšování intenzity zatížení a prodlužování
(tzv. **FÁZE ZVYŠOVÁNÍ TĚLESNÉ ZDATNOSTI**)

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Vyšší věk

> 65 let

(rozhodující je biologický věk)

řada biologických funkcí se progresivně zhoršuje, např.

- omezení kloubního pohybu**
- zvýšená lomivost kostí**
- výrazný úbytek svalové síly**
- degenerativní změny kloubních chrupavek a vaziva**
- atd.**

Nejčastější a nejzávažnější limitující faktory:

- ICHS nebo závažné aterosklerotické změny periferních cév**
- Onemocnění nebo negativní funkční změny pohybového systému**

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Vyšší věk

!!! **VÝZNAM** pravidelné PA mimořádný !!!

- brání progresi osteoporózy
- udržuje kloubní flexibilitu
- udržuje svalovou hmotu a svalový tonus
- brání poklesu aerobní a pracovní kapacity
- optimalizuje tělesné složení

CÍLE PA:

- udržení nebo dosažení žádoucí kvality života
- udržení soběstačnosti
- zvýšení sebedůvěry

VĚKOVĚ SPECIFICKÉ EFEKTY

Vyšší věk

STARTOVACÍ PROGRAM (základ):

- opakované cvičení flexibility
- prostá chůze (postupné zrychlování)

**U DLOUHODOBĚ TRÉNUJÍCÍCH OSOB STARŠÍHO VĚKU
SPEKTRUM SPORTOVNÍCH AKTIVIT PODOBNÉ JAKO VE STŘEDNÍM VĚKU**